

بررسی پولشویی در نظام بانکی از منظر حقوق ایران و بین الملل

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۰۵

کد مقاله: ۵۵۸۰۱

ابوالقاسم عیسی آبادی*

چکیده

تحصیل پول‌های کثیف و تطهیر آن عملی خلاف و غیرقانونی است. پولشویی جرمی سازمان یافته فراملی است که بسیاری از کشورها به خصوص کشورهای در حال توسعه به شکلی گسترده با آن دست به گریبان هستند. عواملی مانند نظام اداری ناسالم و غیر کارآمد، نظام ناسالم اقتصادی، نظام مالی غیر شفاف و فاقد سیستم نظارتی قوی و ضعف دولت، بستری مناسب برای عملیات پولشویی هستند. پولشویی دارای اثرات گسترده نامطلوب و زیان باری است که موجب فرار مالیات، فرار سرمایه از کشور، اختلال در بازارهای مالی، تورم و ... می‌گردد. در این تحقیق به بررسی پولشویی در نظام بانکی از نظر حقوق ایران و بین الملل پرداخته شده است. روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای می‌باشد که با بررسی منابع و کتب مرتبط و معتبر به انجام رسید. در نهایت پس از بررسی‌های صورت گرفته نتیجه شد که عدم مبارزه با پولشویی موجب شیوع بیشتر جرایم می‌شود و تمایل به سرمایه گذاری در فعالیت‌های مولد را کاهش می‌دهد و زمینه تضعیف بنیان‌های اقتصادی کشور را فراهم می‌آورد. به همین دلیل ضروری است که هر چه سریعتر و بیش از پیش با اتخاذ تدابیر مناسب برای مبارزه با تطهیر پول‌های کثیف اقدام شود.

واژگان کلیدی: پولشویی، نظام بانکی، حقوقی، ایران.

۱- مقدمه

آگاهی کشورهای توسعه یافته از آثار پول شویی و تدوین قوانین و مقررات و اتخاذ تدابیر قابل توجه برای مبارزه همه جانبه با آن باعث شده است که عواید حاصل از فعالیت های مجرمانه به منظور شسته شدن به سوی کشورهای سوق یابد که ساز و کارهای نظارتی آنها در بازارهای مالی ضعیف است با تدابیری الایه برای برخورد با این مشکل اتخاذ نکرده اند بدون تردید این امر مشکلات فراوانی را برای کشورهای مزبور ایجاد خواهد کرد و اولین گام در مقابله با این مشکل تدوین قوانین و مقررات و اتخاذ تدابیر و شیوه های مناسب است اقتصاد ایران به علت قرار گرفتن در فرایند جهانی فعالیت های قاچاق، فعال بودن بخش های زیر زمینی نبود قوانین و مقررات لازم برای مبارزه با پولشویی به حساب می آید از این رو لازم است با تلاشی دو چندان، ضمن برخورد با پدیده پولشویی به تدوین و اجرایی سیاست هایی به منظور جلوگیری از پیدایش زمینه زمینه و شرایط تحقیق آن اقدام شود (شریعی و بهرام زاده، ۱۳۸۳: ۴۳). پولشویی یک پیامد جبری، جرم سازمان یافته و یک بعد اساسی از هر نوع فعالیت مجرمانه درآمدزا است. عملیات سازمان های مجرم که در راستای انباشت سودهای غیرقانونی طراحی می شود، نیاز به پولشویی به صورت مستقیم را ایجاد می کند. مقادیر هنگفت و جوه نقدی که به وسیله انواع فعالیت های مجرمانه مثل قاچاق مواد مخدر، تولید می شود ردپاهایی از خود به جای می گذارد که پنهان کردن آن دشوارتر از مخفی کردن ردپای خود جرم است. در همین حال پول شویی پیش در آمد وجود یک نظام مجرمانه سازمان یافته است که بتواند ساز و کارهای مدونی برای گردش بین المللی سرمایه فراهم کند. بنابراین جرم سازمان یافته و پولشویی دارای یک رابطه تنگاتنگ است. کوشش های بین المللی برای مبارزه با پولشویی بازتابی از یک راهبرد است که هدف از آن مبارزه با قدرت اقتصادی سازمان های مجرم برای تضعیف آنها است. این هدف با جلوگیری از استفاده از عواید فعالیت های مجرمانه آنها و تأثیرات اقتصاد مجرمانه بر تار و پود اقتصاد قانونی تحقق می یابد (صحراییان، ۱۳۸۳: ۴۲).

در دین مقدس اسلام یک سری قواعد و اصولی وجود دارد که جرم انگاری پولشویی را در یک نظام دینی به حسب ظاهر به چالش می کشاند و از مالکیت فردی و جمعی حمایت می کند از جمله این امارات و اصول می توان بازار (سوق) مسلمین را برشمرد (محمدی، ۱۳۸۵: ۴۸). در مجموع می توان گفت، پولشویی فرآیندی است که طی آن درآمدهای غیرقانونی را قانونی جلوه می دهند. به تعبیر دیگر، پولشویی فرآیندی است که در طی آن منابع اصلی پول و اموال نامشروع، پنهان می شود. از دیدگاه علم حقوق، هرگونه فعل یا ترک فعل که برای قانونی جلوه دادن وجوه یا اموال با منشاء غیرقانونی صورت گیرد (بابایی کنگ لو و رستمی، ۱۳۸۹: ۱۱۷).

موضوع جرم پولشویی آن عواید مجرمانه ای است که رفتار مرتکب بر روی آن واقع می شود تا جرم منشا از دید مأموران مخفی بماند و نیز آن عواید مشروع جلوه کند. با اینکه در وهله نخست، پولشویی یک جرم مالی است، می تواند به عنوان یک جرم اقتصادی مشمول جرایم علیه امنیت اقتصادی جامعه تلقی شود. پولشویی سازمان یافته و فراملی، این ایده را تقویت می کند، زیرا در برخی موارد، پولشویی چنان اهمیت پیدا می کند که می تواند تهدیدی جدی علیه امنیت اقتصادی یک جامعه محسوب شود (زارع و جمالی، ۱۳۹۰: ۳۱۶).

۲- روش تحقیق

روش تحقیق مقاله حاضر از نوع کتابخانه ای می باشد که با بررسی منابع و کتب مرتبط و معتبر در این زمینه به انجام رسید. برای جمع آوری اطلاعات و مطالب در طی دو ماه منابع مختلف مورد بررسی و مطالعه قرار گرفتند، در نهایت جمع آوری و به شکل یک مقاله مروری نگارش یافتند.

۳- مبانی نظری

پولشویی فرایند گسترده ای است که برآورد حجم آن بسیار مشکل است. از آنجاییکه پولشویی و فعالیت های مجرمانه به تعبیر درآمدی از سرمایه گذاری های بلند مدت به سوی سرمایه گذاری پر خطر و پر بازده کوتاه مدت در بخش تجارت می شود و در این بخش فرار مالیاتی رایج است، اثرات زیانباری بر اقتصاد کلان و برنامه های بلندمدت ملی خواهد داشت (شیوا و میکاییل پور، ۱۳۸۶: ۷۵). عواید حاصل از قاچاق مواد مخدر و سایر فعالیت های مجرمانه همیشه در جایی که تولید یا تظہیر می شود، سرمایه گذاری نمی گردد. بلکه چنین سرمایه هایی به سوی کشورهای توسعه یافته به خصوص کشورهای غربی، سرازیر می شود. ه- تضعیف امنیت اقتصادی یکی از مؤلفه های امنیت اقتصادی برای سرمایه گذاران داخلی و خارجی) محفوظ ماندن حقوق اشخاص از هر گونه تعدی خودسرانه است. به عبارت دیگر به رسمیت شناختن مالکیت اشخاص و تضمین اجرای قراردادهای جزء اصول اولیه امنیت اقتصادی است. از سوی دیگر کاهش ریسک سرمایه گذاری که مؤلفه دیگر امنیت اقتصادی است جز با ایجاد شفافیت و حکومت قانون میسر نخواهد شد (کوثری، ۱۳۸۳: ۶۰). از آنجا که فعالیت پولشویی در یک مقیاس وسیع اتفاق می افتد، لذا سیاست گذاران اقتصاد کلان باید آن را مدنظر قرار دهند؛ اما چون اندازه گیری و سنجش این فعالیت زیرزمینی دشوار است، لذا داده های اقتصادی را خدشه دار می سازد و دولت ها را در تلاش برای اداره و هدایت سیاست اقتصادی با پیچیدگی و دشواری روبرو می کند. علاوه بر

این، مراکز آماری کشور که اطلاعات مربوط به محل صدور ارز و محل سکونت سپرده داران و ... را منعکس می کند، ابزاری کلیدی در شناسایی رفتار پولی است. نظر به اینکه تقاضای پول، در نتیجه فعالیت پولشویی از یک کشور به کشور دیگر جابه جا می شود و به داده های پولی گمراه کننده منجر می گردد؛ لذا برای ثبات نرخ بهره و نرخ ارز به ویژه در اقتصادهای دلاری، پیامدهای منفی به دنبال دارد، زیرا ردیابی مسیر جریان های پولی نامشخص می شود (شیوا و میکایلپور، ۱۳۸۶: ۸۰).

هدف از پولشویی، تغییر ظاهر دادن سودهای غیرقانونی است، بدون اینکه مجرمانی که می خواهند از عواید فعالیت های مجرمانه خود سود برند به خطر افتند. پول شویی یک فرایند سه مرحله ای است که در مرحله اول مستلزم قطع هر گونه ارتباط مستقیم بین پول و جرمی که پول از آن تولید شده در مرحله دوم مخفی کردن ردپای پول برای جلوگیری از تعقیب آن؛ و در مرحله سوم باز گرداندن مجدد پول به مجرم به صورتی که نحوه اکتساب و محل جغرافیایی آن قابل ردیابی نباشد. پول شویی جریان پنهان سازی درآمد غیر قانونی و مجرمانه است با توجه به تعاریف مندرج در منابع حقوقی و اقتصادی باید گفت پول شویی فرایندی است که در طی آن درآمدهای غیر قانونی را قانونی جلوه میدهند و به تعبیر دیگر به معنای قانونی کردن درآمدهای غیرقانونی، مشروع کردن پول های نامشروع با تطهیر پول های حرام و یا تبدیل پول های کثیف ناشی از اعمال خلاف به پول های تمیز و پاک می باشد (رهبر، ۱۳۸۲: ۳۶). مهمترین هدف پولشویی احتراز و جلوگیری از کشف منابع مالی نامشروع توسط مأمورین و مقامات مجری قانون می باشد. تطهیر کننده پول تلاش می کند، وجوه آلوده به جرم اصلی، به بیان دیگر اموال عواید حاصل از جرم را به گونه ای تغییر شکل دهد که شناسایی آن برای مأمورین و مراجع مربوطه دشوار یا ممتنع شود. عواید حاصل از جرم پیوسته در معرض خطر تحقیقات پلیسی و مصادره قرار دارند (محبتی و حکیمی، ۱۳۹۳: ۸۱).

از این رو یک مجرم باید بتواند برای تملک یا تسلط خود بر اموال تحت اختیار، توجیهی قابل قبول و قانونی ارائه دهد در غیر این صورت در اختیار داشتن وجوه حاصل از اعمال مجرمانه دلیلی بر مداخله او در ارتکاب جرم اصلی تلقی خواهد شد. مثلا قاچاقچی مواد مخدر که به دنبال فعالیت های مجرمانه خویش درآمد هنگفتی تحصیل نموده است یا کارمند دولتی که دخل و خرجش با هم متناسب نیست در خصوص سر منشأ و منبع ثروت های کلان خود باید قادر به ادای توضیح برای مقامات و مأمورین مجری قانون باشد در غیر این صورت چنین اموال و وجوه مشکوکی در معرض مصادره، شناسایی و توقیف خواهد بود (آذری راد، ۱۳۹۰: ۱۹۸). امروزه تحولی در سیاست جنایی در سطح بین المللی روی داده است که در تدابیر مبارزه با جنایت سازمان یافته، دایره شمول مصادره گسترش یافته و شامل ضبط اموال سازمان های جنایی نیز می شود. بدیهی است این ابتکار جدید که مفهوم سنتی مصادره را دگرگون نموده و آن را گسترش داده، مصون از ایرادات و انتقادات حقوق دانانی که طرفدار مفهوم سنتی و کلاسیک مصادره هستند، مانده است؛ چون مفهوم کلاسیک مصادره، مبتنی بر افکار آزادی خواهانه است (فیانداکا و ویسکونتی^۱، ۲۰۰۱: ۷۳). به طور کلی جرائم مالی برای امنیت ملی هر کشور خطر جدی محسوب می شوند؛ چرا که این جرائم وقوع انواع متعددی از اعمال مجرمانه را در پی خواهند داشت. به بیان دیگر جرائم مالی فی الواقع به وقوع سایر جرائم بعدی در جامعه دامن زده و در حقیقت منبع تأمین مالی برای طیف گسترده ای از جرائم بعدی محسوب می شوند. از این رو یکی از راه های مقابله با جرائم مالی در حقوق ملی و بین المللی، پیشگیری و سرکوب پولشویی می باشد. فلذا مقابله با جرم پولشویی و تعقیب و توقیف و مجازات مرتکب آن نه تنها وقوع جرائم مالی را در جامعه کاهش می دهد بلکه همچنین مجرمین و تروریستها را از رسیدن به اهداف نامشروع خود که همانا ارتکاب جرائم خطرناک بعدی است، محروم می نماید و محروم نمودن مجرمین از عواید غیرقانونی جرم ارتكابی، دقیقاً مورد هدف قرار دادن نقاط ضعف و آسیب پذیر آنها تلقی میشود. پول و به طور کلی منابع مالی شریان خون سازمان های مجرمانه است (محمدنسل، ۱۳۸۶: ۳۱۲). چنانچه مجرمین به ویژه شبکه های مجرمانه که دست به ارتکاب جرائم سازمان یافته می زنند، موفق به شستشوی پول های آلوده و پاک نمایی آنها شوند، از آنجایی که غالباً دارای انگیزه های شریانه و خطرناکی هستند لذا عوایدی را که از راه ارتکاب جرائم کسب می کنند، به منظور پیشبرد اهداف مجرمانه بعدی بکار می برند. این اهداف ممکن است اقتصادی باشند مثل در اختیار گرفتن نبض بازارهای مالی و مؤسسات تجاری با اتکاء به ثروت های کلان ناشی از اعمال مجرمانه و خارج نمودن رقبا از میدان رقابت و در نتیجه ورشکستگی آنها و یا اهداف سیاسی باشند مثل نفوذ در مراجع تصمیم گیری و صاحبان مناصب کلیدی و حساس و خرید و خنثی سازی این افراد با اعطای پول و رشوه به آنها و در نتیجه ایجاد فساد اداری و سیاسی و یا حتی مصرف وجوه آلوده در رقابت های تبلیغاتی و انتخابات جهت کسب کرسی های نمایندگی توسط خود مجرمین یا افراد تحت حمایت آنها (آلن فرانس، ۱۳۹۳: ۴۶).

پول شویی در شرکت های هرمی شرکت های هرمی که در سالهای اخیر توانسته اند طرفداران زیادی پیدا کنند و وجوهی را جذب نمایند، به عنوان یکی از راههای پول شویی در کشورها به شمار می آیند این شرکتها با ساختار هرمی و عملکرد غیر متعارف و رواج و اشاعه فعالیتهای غیر اقتصادی و غیر مولد، آثار و تبعات نامطلوب و زیانبار اقتصادی و اجتماعی برای کشور و مردم به همراه خواهند داشت. بعضی از اینگونه شرکتها با افتتاح حساب در بانکها اقدام به جمع آوری و اخذ وجوهات از افراد و اعضا می نمایند و با هماهنگی بانکها پورسانتهای تعلق گرفته به اعضا از ناحیه ی شرکت به حساب اعضاء واریز میشود، فعالیت این شرکتها باعث انتقال وجوه مجرمانه به آنها میگردد (کامدسوس^۲، ۱۹۹۸: ۲۴۳). در کنار پایبندی کشورها به گذراندن قوانین و اتخاذ

1 Fiandaca & Visconti
2 Camdessus

تمهیداتی برای شناسایی پول‌های کثیف با آگاهی از هر گونه اقدامات انجام شده در زمینه پولشویی در چهارچوب اقتصاد ملی و در نظر گرفتن مجازات‌های متناسب برای مبارزه با این پدیده، آنها متعهد می‌شوند که درباره شناسایی منابع و نقل و انتقال‌های مشکوک و سایر زمینه‌های مربوط در سطح بین‌المللی با یکدیگر نهایت همکاری را به عمل آورند. با وجود این، در بین کشورهای جهان تفاوت‌هایی نیز به ویژه در اتخاذ شیوه‌های عملی مبارزه با پولشویی قابل مشاهده است. برای مثال، دو دیدگاه متفاوت در این باره در دو حالت حدی نگرش اروپایی و نگرش آمریکایی قابل شناسایی است. نگرش اروپایی، بانک‌ها و سایر نهادهای مالی را در ارزیابی موارد مشکوک آزاد می‌گذارد؛ مشروط بر آنکه موارد مزبور و مرتبط با عملیات پولشویی به مقامات ذی صلاح اعلام گردد. اما در سوی دیگر، نگرش آمریکایی نهادها و مؤسسات مزبور را وادار می‌سازد تا اطلاعات مربوط به هر گونه نقل و انتقال یا دادوستد بیش از ده هزار دلار را افشا کنند (والکر، ۱۹۹۷: ۱۴۱).

مجرمان با انتقال سریع پول از یک کشور به کشور دیگر از تشکیلات و سازمانهای اقتصادی بهره می‌گیرند. پیشرفت‌های انجام گرفته در سیستم‌های اطلاعاتی، فناوری و ارتباطات در مؤسسات مالی، انتقال پول را با سرعت و سهولت به هر نقطه از جهان امکان پذیر کرده است. مفهوم اصطلاحی «پول مگابایتی» به شکل نمادهایی بر روی صفحه کامپیوتر، بیست و چهار ساعت شبانه روز و هفت روز هفته در گردش است و می‌تواند بارها و بارها جابه‌جا شود تا از شناسایی شدن توسط نیروهای انتظامی دور بماند. از آنجا که بسیاری از مراکز مالی سراسر جهان اکنون تدابیری برای مبارزه با پولشویی پیش گرفته‌اند، لذا مجرمان رو به سوی کشورهایی آورده‌اند که دارای ساز و کارهای ضعیف مالی هستند یا اصلاً ساز و کاری برای مبارزه با پدیده پولشویی نداشته باشند. پولشویی اعتبار و در نتیجه ثبات بازارهای مالی را از بین می‌برد. چنانچه یک بانک در نتیجه جرم سازمان یافته اعتبار خود را از دست دهد، تمام سیستم مالی کشور یا حتی نظام مالی منطقه مورد نظر دچار آسیب جدی خواهد شد (شیوا و میکاییل پور، ۱۳۸۶: ۷۳).

پیروزی انقلاب اسلامی به رهبری بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، امام خمینی (ره)، نیز با هدف مبارزه با فساد میسر شد. دولت‌های جامعه ملل از تصاحب درآمدهای نامشروع و غیرقانونی در رنج هستند و به همین دلیل، قانون مبارزه با جرایم سازمان یافته فراملی را تدوین کرده‌اند. ماده (۶) کنوانسیون پالرمو درباره جرم انگاری تطهیر عواید حاصل از جرم چنین بیان می‌کند: هر یک از دولت‌های عضو مطابق اصول اساسی حقوق داخلی خود، تدابیر قانونی و سایر تدابیر لازم برای جرم انگاری را اعمال نمایند. دولت جمهوری اسلامی ایران پس از الحاق به کنوانسیون پالرمو، قانون مبارزه با پولشویی را در بهمن ماه ۱۳۸۶ تصویب و در این خصوص جرم انگاری کرده است (ساک، ۱۳۸۹: ۴۴). عملیات پولشویی به طور معمول در سه مرحله مکان‌یابی، طبقه‌بندی و ادغام انجام می‌پذیرد (میرمحمد صادقی، ۱۳۷۷: ۱۴۲). در برخی سیستم‌های حقوقی حتی در صورت عدم اثبات جرم اصلی و همچنین عدم اصدار حکم محکومیت فرد به جرم اصلی، اموال و دارائی‌های مشکوک وی در معرض مصادره خواهد بود. در این سیستم‌های حقوقی چنانچه فرد مبلغی بالغ بر یک نصاب معین (مثلاً در ایالت متحده آمریکا ده هزار دلار) را در یک نوبت به حساب بانکی واریز کند، بانک مربوطه قانوناً موظف است مراتب را به مراجع ذی‌صلاح گزارش نماید که این امر ممکن است موجب پیگرد فرد و موضوع توسط پلیس گردد. همچنین اگر معامله با مبلغ معینی انجام گیرد که با شأن و موقعیت معامله‌کننده متناسب نباشد و یا به طور کلی هرگاه اموالی را در اختیار داشته باشد که مورد اتهام قرار گرفته و نتواند مینا و منشأ مشروع قانونی برای آن اموال به اثبات برساند (آذری راد، ۱۳۹۰: ۱۹۳).

کنکاش در قوانین مبارزه با پولشویی بسیاری از کشورها مؤید آن است که این مهم از دیدگاه قانونگذاران مکتوم نمانده است به عنوان مثال در مقدمه توجیهی قانون عوایدی کیفری مصوب سال ۱۹۹۲ گرنادا یکی از اهداف تصویب و اجرای این قانون (قادر نمودن مقامات مجری قانون به ردیابی اموال و عواید ناشی از جرائم اصلی) و بالاخره (امکانپذیر ساختن مصادره اموال مذکور) ذکر شده است و متن این قانون نیز حاوی مقررات و احکام مبسوطی برای توقیف و مصادره عواید ناشی از جرم می‌باشد. به علاوه در مقدمه توجیهی قانون عواید جرم سال ۱۹۹۱ تانزانیا نیز یکی از اهداف آن، امکان پذیر نمودن مصادره عواید ناشی از جرم قید شده است (کوثری، ۱۳۸۳: ۵۲). بدیهی است استفاده از عواید تحصیلی و ناشی از جرم در عین حال که کمال مطلوب مجرمین می‌باشد و آنها را برای ارتکاب جرائم بعدی و آتی تجهیز می‌نماید، نقطه‌ی ضعف و به اصطلاح پاشنه آشیل آنها نیز محسوب می‌گردد. چرا که وجود آنها در تصرف مجرمین خطر و ریسک کشف جرم اصلی و شناسایی مرتکبین را افزایش می‌دهد. به همین دلیل مجرمین به هدف سرپوش نهادن بر جرم اصلی ارتكابی، سعی می‌کنند از طریق فرآیند پولشویی ماهیت ناپاک و آلوده این عواید را مکتوم و مخفی نموده تا بدین وسیله هم از خطر توقیف و مصادره عواید مجرمانه و هم از ریسک کشف جرم اصلی و شناسایی مجرمین آن خلاصی یابند (دادگر و رحمانی، ۱۳۹۳: ۲۹).

بر پایه یافته‌های پژوهش انجام شده در صندوق بین‌المللی پول (IMF) و نیز به استناد گزارش‌های ارائه شده توسط مدیر عامل صندوق مزبور در سال ۱۹۹۸، ارزیابی تحلیل‌ها و سیاست‌گذاری کلان اقتصادی از مهمترین پیامدهای کلان اقتصادی پولشویان به شمار می‌آیند (صحرائیان، ۱۳۸۳: ۴۴). برخی شواهد نشان می‌دهد نقل و انتقال وجوه به بازارهایی که اقدامات مربوط به کشف و ضبط عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه کمتر است، افزایش یافته و سرمایه‌گذاری بر روی دارایی‌های واقعی و دیگر فعالیت‌های اقتصادی توسط گروه‌های سازمان یافته متخلف در این بازارها رشد کرده است. به بیان دیگر، گسترش تلاش‌های مقام‌های

مسئول در بازارهای مالی جهانی در زمینه مبارزه با پولشویی، فعالیت پولشویان را به سمت بازارهای نوحاسته هدایت خواهد کرد. بررسی بیشتر برخی از آثار منفی اقتصادی و اجتماعی پدیده پولشویی، اهمیت کمیته سازی این پیامدهای منفی را از طریق تقویت نظارت بر بخش مالی و به ویژه شبکه بانکی، پیگیری جرایم فرار مالیاتی، تقویت گزارش دهی آماری، و نیز فراهم آوردن تمهیدات قانونی مربوط به مبارزه با پدیده پولشویی بیش از پیش آشکار و ناگزیر می سازد (رهبر، ۱۳۸۲: ۴۱). طی چند سال گذشته، صندوق بین المللی پول تعدادی از کشورهای رو به توسعه و در حال گذر را در ایجاد نظارت مؤثر بر بازار مالی باری داده است. در بسیاری از کشورهای در حال گذر، توانمندی های نظارتی هنوز در یک سطح ابتدایی است و همکاری ناچیز با مراجع انتظامی می تواند در کوشش های ضدپول شویی سهم داشته باشد. ولی در بسیاری از کشورهای رو به توسعه، بانک های مرکزی از جمله سازمان یافته ترین و کاراترین مؤسسات هستند؛ بنابراین دولت ها باید این بانک ها را تشویق کنند که مؤسسات را در مقابله با پولشویی حمایت و یاری کنند. در بعضی موارد تأکید در این راستا مسائلی در زمینه کفایت آموزش برای ناظران و حدو مرز اعمال نظارت را پیش آورده است (کوثری، ۱۳۸۳: ۶۳).

اعلامیه کمیته بال درباره اصول مربوط به جلوگیری از کاربرد مجرمانه شبکه بانکی به قصد پولشویی که در دسامبر ۱۹۸۸ به امضا رسید و در آن بخش مالی و از جمله شبکه بانکی و چگونگی مبارزه با پولشویی در این بخش مورد توجه قرار گرفته است. بانکها، بازار سهام و مؤسسات مالی غیر بانکیه همانند شرکت های بیمه، ابزار مورد علاقه برای شستشوی منابع غیر قانونی در سطح بین المللی و در کشور های در حال توسعه است. همان طور که سیستم های مالی اجزای حیاتی در تامین مالی اقتصاد قانونی به شمار می روند. می توانید وسیله ای کم هزینه برای پولهای غیر قانونی باشند. پولشویی زمانی بیشترین تاثیر را بر سیستم های مالی کشورهای در حال توسعه می گذارد که در مراحل جاگذاری و خواباندن باشد. در این حالت منابع غیر قانونی شسته شده اند اما هنوز کاملاً به صورت یکپارچه در نیامده اند که بتوان از آنها به عنوان منبعی برای تقاضاهای کالاهای مصرفی با سرمایه گذاری به ظاهر قانونی استفاده کرد. نفوذ پولشویی در سیستم های مالی کشورهای در حال توسعه از سه راه می تواند فساد این نهاد ها منجر شود (شیوا و میکایل پور، ۱۳۸۶: ۷۸).

۴- نتیجه گیری

اقتصاد ایران نیز به دلیل بی نظمی نظام اقتصادی کشور، تعدد مراکز تصمیم گیری و سیاست گذاری اقتصادی، عدم نظارت بانک مرکزی بر گردش پولی و مالی کشور، اقتصاد جهان را در می نوردد و مقابله با آن بیش از هر چیز مستلزم همکاری بین المللی خواهد بود. از این رو مقابله با پولشویی نیازمند مشارکت بین المللی و ایجاد پیوندهای مستحکم و همکاری با مراکز مالی بین المللی و پذیرش مشورها و دستورالعمل های نهادهای بین المللی است. از طرفی دیگر پول های ناشی از رفتارهای مجرمانه، به سادگی در قالب فعالیت های مالی و سرمایه گذاری تطهیر می گردند و منشأ اصلی آنها گم می شود. عدم مبارزه با پولشویی موجب شیوع بیشتر جرایم می شود و تمایل به سرمایه گذاری در فعالیت های مولد را کاهش می دهد و زمینه تضعیف بنیان های اقتصادی کشور را فراهم می آورد. به همین دلیل ضروری است که هر چه سریعتر و بیش از پیش با اتخاذ تدابیر مناسب برای مبارزه با تطهیر پول های کثیف اقدام شود تا از این طریق عرصه بر رفتارهای مجرمانه محدود گردد و پولشویان سرکوب و پولشویی ریشه کن گردد که در این صورت موفق به مبارزه با جرمی از قبیل قاچاق مواد مخدر، قاچاق کالا و ارز، فساد اداری و سایر جرائم مرتبط شده ایم. بر همین اساس پولشویی به عنوان یکی از جرایم سازمان یافته، نقشی مؤثر در تداوم جرایم منشأ دارد. در واقع مرتکبان جرایم یادشده تنها از طریق پولشویی می توانند از عواید فعالیت های مجرمانه بهره مند شوند و چه بسا در ادامه فعالیت های غیر قانونی سرمایه گذاری کنند. با این توصیف تمرکز دقیق بر اینکه چرا پولشویی جرم انگاری می شود و چه ضرورت هایی جرم انگاری آن را توجیه می کند، کمتر مورد توجه قرار گرفته است و از آنجا که این پدیده آثار منفی فراوانی در زمینه های اقتصاد، امنیت، سیاست و... برجای می گذارد، پیشنهاد می گردد سازمان های بین المللی و منطقه ای و اکثر کشورهای جهان راهکارها و تدابیری بهتر برای مقابله با این پدیده اتخاذ کنند که از جمله راهکارها جرم انگاری و تعیین مجازات سنگینتر برای این عمل می باشد.

از دیدگاه موارد مربوط به پولشویی درونی و همچنین پول شویی واردشونده، فراهم آوردن زمینه های قانونی، مقرراتی و اجرایی لازم برای شناسایی و انسداد مجاری نفوذ پول های کثیف به شبکه مالی رسمی اقتصاد ملی از اهمیتی اساسی برخوردار است. در این باره، مهمترین حوزه های ایمن سازی اقتصاد ملی در برابر آسیب های ناشی از ورود پول های کثیف به بخش رسمی و قانونی با توجه به فرصت های کنونی فراروی پولشویان در اقتصاد ایران می توان چنین باشد:

الف) نظارت بر خرید انواع دارایی های مالی از جمله سهام و اوراق مشارکت؛ و به ویژه از طریق بازنگری در ساز و کارهای اجرایی بورس اوراق بهادار تهران؛ ب) نظارت بر فعالیت شبکه بانکی و سایر مؤسسات مالی با اعتباری غیربانکی با هدف پیشگیری از سپرده گذاری پولهای کثیف در بانکها و مؤسسات مالی ایران با تبدیل آنها به سایر ابزارها و دارایی های مالی؛ ج) کارآمدسازی نظام مالیاتی کشور به منظور شناسایی حوزه های اساسی گریز از مالیاتی، و نیز افزایش امکان ردگیری دادوستدهای هنگفت انجام شده بر روی اموال غیرمستقل مانند املاک و مستغلات و کالاهای بادوام، طلا و جواهر، اشیای عتیقه، فرش های نفیس و سایر موارد مشابه؛ د) حساس کردن اقتصاد ملی نسبت به انجام هرگونه فعالیتی که به مشروعیت بخشیدن به ارزشهای کثیف اعم از منشأ

داخلی یا خارجی و پذیرش آنها در بخش مالی رسمی اقتصاد کشور می انجامد؛ ه) برقراری انضباط مالی، نظارتی و مالیاتی؛ و اصلاح قانون چک؛ ز) شناسایی صاحبان اصلی منابع در هنگام شروع هر معامله؛ ح) کارآتر کردن سیستم مالیاتی و کد اقتصادی؛ ط) به نظم در آوردن فعالیت معاملات خارجی و نمایندگی شرکت های خارجی.

پول شویی اعتبار و در نتیجه ثبات بازارهای مالی را از بین می برد. چنانچه نظام بانکی در نتیجه جرایم سازمان یافته اعتبار خود را از دست دهد، تمام سیستم مالی کشور یا حتی نظام مالی منطقه مورد نظر دچار آسیب پذیری جدی می شود. با وجود پیامدهای بی شمار پول شویی بر پیکره اقتصادی، اجتماعی، و مالی یک جامعه هنوز تمامی ابعاد این قضیه به درستی برای مسئولان امر شناخته نشده است به طوری که سیاستهای مبارزه با این پدیده در بخش مالی از تعریف روشنی برخوردار نموده و عملا در بازارهای سرمایه و پول هیچ محدودیتی برای عاملان پولشویی به اجرا در نیامده است. بنابراین ارزشمند است که از سوی محافل علمی اثرات پولشویی بیشتر و روشنتر مورد بررسی قرار گیرد.

منابع

۱. آذری راد، مریم (۱۳۹۰)، «معیارهای ضد پولشویی و مبارزه با تروریسم مالی»، مجله دانشکده حقوق تهران، شماره ۲، صص ۱۸۷-۱۹۸.
۲. آلن فرانس، رأس هامل (۱۳۹۳)، «پیشگیری رشد مدار از جرم همراه با مآخذ شناسی پیشگیری رشد مدار از جرم»، ترجمه باقر شاملو و مهدی مقیمی، چاپ اول، نشر: میزان.
۳. بابایی کنگ لو، جابر و رستمی، امید (۱۳۸۹)، «پیشگیری از جرم پولشویی با نگاهی به سیاست جنایی تقنین ایران»، کارگاه، شماره ۱۰، صص ۱۰۸-۱۳۱.
۴. دادگر، یدالله و رحمانی، تیمور (۱۳۹۳)، «مبانی و اصول علم اقتصاد»، چاپ پانزدهم، تهران: نشر موسسه بوستان کتاب.
۵. رهبر، فرهاد (۱۳۸۲)، «پولشویی و آثار و پیامدهای آن»، مجله تحقیقات اقتصادی، دانشگاه تهران، دوره ۳۸، شماره ۳، صص ۳۳-۵۵.
۶. زارع، علی و جمالی، جعفر (۱۳۹۰)، «تعمد بانک ها به حفظ اسرار مشتریان و عملیات تبدیل دارایی ها به اوراق بهادار»، فصلنامه راهبرد، دوره ۲۰، شماره ۵۸، صص ۳۰۱-۳۳۲.
۷. ساکی، محمدرضا (۱۳۸۹)، «حقوق کیفری اقتصادی»، چاپ اول، تهران: انتشارات جنگل.
۸. شریعتی بهرام و بهرام زاده، حسینعلی (۱۳۸۳)، «روش های مبارزه با پول شویی»، نشریه تدبیر، شماره ۱۴۹، صص ۵۲-۳۸.
۹. شیوا، رضا و میکائیل پور، حسین (۱۳۸۶)، «اثرات منفی اقتصادی پدیده پول شویی بر توسعه اقتصادی»، مجله دانش و توسعه شماره ۲۱، صص ۶۵-۹۶.
۱۰. صحراييان، مهدی (۱۳۸۳)، «ایران بهشت پول شویی»، ماهنامه اقتصادی و مالی بین المللی، شماره ۶۸، صص ۵۴-۳۱.
۱۱. کوثری، شهریار (۱۳۸۳)، «مجموعه قوانین بانک های دولتی و خصوصی برای مشتریان (ارزی و بانکی)»، چاپ اول، تهران: هم پا.
۱۲. محبتی، حسن و حکیمی، عطا (۱۳۹۳)، «پولشویی پاشنه آشیل اقتصاد»، چاپ اول، تهران: نشر آوای سبحان.
۱۳. محمد نسل، غلامرضا (۱۳۸۶)، «اصول و مبانی نظریه فرصت جرم»، فصلنامه حقوق مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۳۷، شماره ۳، صص ۲۹۳-۳۲۲.
۱۴. محمدی، ابوالحسن (۱۳۸۵)، «قواعد فقه»، چاپ نهم، تهران: دادگستر.
۱۵. میر محمدصادقی، حسین (۱۳۷۷)، «حقوق جزای بین الملل»، چاپ اول، تهران: میزان.
16. Camdessus, M. (1998). Money Laundering; "The Importance of International Countermeasures, Address at the Plenary Meeting of the FATF on Money Laundering"; Paris, Feb. 10.
17. Fiandaca, G. & Visconti, C. (2001). Theoretical and Criminal Policy Foundations for a Model 'extended' Confiscation in the Ambit of Organised Crime, Towards a European Criminal Law Against Organised Crime, Vincenzo Militello (ed.).
18. Walker, J. (1997). Estimates of the Costs of Crime in Australia in 1996; Report issued by Australian Institute of Criminology.